

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Lotta Mäkelä

Taloulosaamisen ja taloudellisen stressin yhteys nuorten hyvinvointiin

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen
yksikkö

Taloustieteen kandidaatintutkielma
Taloustieteen kandidaattiohjelma

Vaasa 2026

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Lotta Mäkelä		
Tutkielman nimi:	Taloulosaamisen ja taloudellisen stressin yhteys nuorten hyvinvointiin		
Tutkinto:	Kauppätieteiden kandidaatti		
Koulutusohjelma:	Taloustieteen koulutusohjelma		
Opintosuunta:	Taloustiede		
Työn ohjaaja:	Olli-Pekka Ruuskanen		
Valmistumisvuosi:	2026	Sivumäärä:	35

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mikä on nuorten taloulosaamisen tila ja miten taloulosaaminen ja taloudellinen stressi vaikuttavat nuorten hyvinvointiin. Tämä kandidaatintutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuksen ikäryhmä on 15–29-vuotiaat nuoret.

Taloulosaaminen vaikuttaa yksilöiden elämään päivittäin. Taloudellisen lukutaidon tutkimus on kasvanut niin Suomessa kuin kansainvälisestikin ja taloudellisten taitojen odotetaan tulevaisuudessa olevan yhä tärkeämpi taito hallita. Nuorten taloulosaaminen vanhempiin ikäryhmiin verrattuna on selkeästi alhaisempaa. Samaan aikaan nuoret kohtaavat itsenäistyessään uusia tilanteita, jotka vaativat kestäviä taloudellisia päätöksiä.

Lisäksi tutkimuksella etsitään vastauksia siihen, mitkä tekijät vaikuttavat taloudelliseen stressiin ja nuorten hyvinvointiin. Taloudellisia vaikeuksia kohdatessaan yksilöt voivat kokea taloudellista stressiä, joka on subjektiivinen kokemus. Taloudellinen stressi ilmenee vaikeutena täyttää taloudelliset velvoitteet. Taloudelliseen stressiin vaikuttaa yksilön omat asenteet ja näkemys siitä, kuinka hyvin pystyy hallitsemaan omia raha-asioitaan. Hyvinvoinnin osalta tutkimus keskittyy subjektiiviseen ja taloudelliseen hyvinvointiin.

Tutkimus osoittaa taloudellisen lukutaidon vaihtelevan nuorten keskuudessa. Erityisesti ikä, koulutustaso ja perhetausta ovat merkittäviä taloulosaamisen tasoon vaikuttavia tekijöitä. Talouslukutaidon taso vaikuttaa taloudelliseen stressiin ja sen myötä epäsuorasti myös hyvinvointiin. Taloulosaaminen auttaa hallitsemaan henkilökohtaista taloutta. Hallinnan tunteen on osoitettu vähentävän stressiä ja parantavan subjektiivista hyvinvointia.

AVAINSANAT: taloulosaaminen, henkilökohtainen talous, taloudenhoito, hyvinvointi, stressi, nuoret, nuoret aikuiset

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Talousoosaaminen	6
2.1	Talousoosaamisen määritelmä	7
2.2	Talousoosaamisen mittaaminen	9
2.3	Nuorten talousoosaaminen	11
3	Taloudellinen stressi ja hyvinvointi	13
3.1	Taloudellisen stressin käsite	14
3.2	Hyvinvointi ja taloudellinen hyvinvointi	15
3.3	Taloudellisen stressin yhteys hyvinvointiin	16
3.4	Nuoret erityisenä ryhmänä	17
4	Tutkimusten tulokset	19
4.1	Nuorten talouslukutaidon taso	20
4.2	Talousoosaamisen ja taloudellisen stressin välinen yhteys	23
4.3	Talousoosaaminen, taloudellinen stressi ja hyvinvointi	25
5	Johtopäätökset	29
5.1	Yhteenveto keskeisistä tuloksista	29
5.2	Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimus	31
	Lähteet	33

1 Johdanto

Taloulosaaminen on tärkeä taito, joka kuuluu kaikille. Talouden ymmärtäminen on osa ihmisten jokapäiväistä elämää, minkä vuoksi talouslukutaitoa voidaan pitää yhtenä välttämättömänä elämäntaitona (Samuelsson ja muut, 2023, s. 544). Nykyisten tutkimusten ja trendien perusteella talouslukutaidon merkitys on tulevaisuudessa yhä suurempi (OECD, 2020, s. 34). Erityisesti nuoret ovat alttiita huonoille taloudellisille päätöksille, joiden seuraukset kantavat pitkälle tulevaisuuteen. Rahoitustapahtumien monimutkaistuminen ja teknologian kehittyminen vaativat taloudellisen lukutaidon kehittymistä. Ilman riittävää osaamista sekä ymmärrystä taloudesta, on vaikea tehdä parempia valintoja ja saavuttaa vakaa taloudellinen tilanne.

2020-luvulla tapahtuneet muutokset maailmantaloudessa vaikuttavat myös yksilöiden elämään. Tästä syystä esimerkiksi inflaation ymmärtäminen ja sen merkitys yksittäisen kuluttajan talouteen on keskeinen asia taloulosaamisesta puhuttaessa (Lusardi & Streeter, 2023, s. 169–170). Useimmat talouslukutaidon tutkimukset keskittyvät kolmeen kysymykseen, Big Three, joilla tutkitaan ihmisten taloudellista lukutaitoa. Kysymyksillä selvitetään kykyä laskea korkoja sekä ymmärrystä inflaatiosta ja riskien hajauttamisesta (Lusardi & Mitchell, 2014, s. 10). Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että etenkin nuorten keskuudessa taloulosaaminen on yhä heikkoa. Nuorten taloudellisessa tilanteessa tapahtuu muutoksia, jotka voivat aiheuttaa taloudellista stressiä ja heikentää hyvinvointia.

Taloudellinen stressi aiheuttaa kuormitusta, vaikeuttaa arjen taloudellisista tilanteista selviytymistä ja lisää epävarmuutta. Nämä tekijät voivat heikentää yksilön hyvinvointia, minkä vuoksi taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä halutaan tarkastella. Huono psyykinen hyvinvointi vaikuttaa negatiivisesti toimintakykyyn, käyttäytymiseen ja siten myös taloudelliseen toimintaan. Aikaisempi tutkimus on osoittanut paremman talouslukutaidon yhteyden matalampaan stressiin ja parempaan kykyyn tehdä järkeviä taloudellisia päätöksiä. Tämän vuoksi tutkimuksessa tarkastellaan taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin suhdetta taloulosaamiseen.

Tutkimuksen tavoitteena on löytää vastaus kysymykseen ”Miten talousosaaminen ja taloudellinen stressi ovat yhteydessä nuorten hyvinvointiin?”. Pääongelmaa tarkastellaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Vähentääkö parempi talousosaaminen taloudellista stressiä?
2. Heikentääkö taloudellinen stressi hyvinvointia?
3. Onko korkeampi talousosaamisen taso yhteydessä parempaan hyvinvointiin?

Tutkielma toteutetaan kirjallisuuskatsauksena tutkimalla 15–29-vuotiaita nuoria. Tutkielman ikäryhmä valikoitui aikaisempien tutkimusten ja niiden ikäjakaumien perusteella. Tämä ikäjakauma antaa mahdollisuuden tutkia eri elämänvaiheissa olevia nuoria sekä nuoria aikuisia. Tutkimuksen alaikärajaksi valittiin 15-vuotiaat, jotta voidaan hyödyntää kattavia talouslukutaitoa mittaavia PISA-tutkimuksia.

Tutkielma koostuu viidestä luvusta. Johdannon jälkeen toisessa ja kolmannessa luvussa käsitellään työn teoreettinen viitekehys. Toisessa luvussa tarkastellaan talousosaamista ja kolmannessa luvussa keskitytään taloudelliseen stressiin ja hyvinvointiin. Neljännessä luvussa käsitellään aiheeseen liittyvää aiempaa tutkimusta talousosaamisen, taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin näkökulmista. Viimeisessä luvussa kootaan yhteen keskeiset tulokset ja tarkastellaan, miten ne vastaavat tutkimuskysymyksiin.

2 Talousosaaminen

Talousosaamisella pyritään siihen, että ihmiset tekevät tietoon perustuvia taloudellisia päätöksiä ja pystyvät hallitsemaan paremmin henkilökohtaista taloutta (OECD, 2023, s. 13). Talousosaaminen auttaa yksilöitä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Riittävät tiedot ja taidot helpottavat hallitsemaan tulojen vaihteluita sekä suunnittelemaan ja saavuttamaan omat taloudelliset tavoitteet. Lisäksi parempi osaaminen talousasioissa auttaa välttämään taloushuijauksia ja voi rohkaista osallistumaan uudenaiseen taloudelliseen toimintaan, kuten säästämiseen ja sijoittamiseen. Talousosaaminen vaikuttaa positiivisesti yksilöiden lisäksi koko yhteiskunnan hyvinvointiin (Kalmi ja muut, 2023, s. 284).

Hyvät talouslukutaidot auttavat eri elämänvaiheissa. Tulevien sukupolvien taloudellinen vastuu muuttuu ja taloudellisten riskien todennäköisyys kasvaa, koska elinajanodote on noussut, sosiaaliturva heikentynyt ja taloudellinen epävarmuus lisääntynyt (OECD, 2023, s. 33). Tulevaisuudessa voidaan odottaa yksilön taloudellisen vastuun lisääntyvän ja modernien rahoituspalveluiden myötä digitaaliset taidot nousevat yhä tärkeämmäksi. Samalla talousosaamisen rooli arjessa kasvaa ja parempi talousosaaminen auttaa selviytymään yhteiskunnan muuttuessa.

Tutkimusten mukaan talouslukutaidolla on vaikutusta taloudelliseen päätöksentekoon. Lusardi ja Mitchell (2023, s. 145–148) ovat osoittaneet, että he, joilla on parempi taloudellinen lukutaito, sijoittavat todennäköisemmin ja sen myötä saavat parempia tuloksia omissa sijoituksissaan verrattuna heihin, joiden talousosaaminen on heikompaa. Lisäksi talouskasvatuksella on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia taloudelliseen käyttäytymiseen.

Suomalaisten talousosaaminen on melko hyvällä tasolla, vaikka väestöryhmien ja eri talouden osa-alueiden välillä on selkeästi eroja (Kalmi ja muut, 2023, s. 302). Erityisesti nuorilla ja nuorilla aikuisilla taloudellinen tietämys on vanhempia ikäryhmiä heikommalla tasolla. Iän lisäksi koulutus, asema työmarkkinoilla ja perhetausta

vaikuttavat taloudellisen lukutaidon tasoon. Koulussa annettavalla talousopetuksella pyritään siihen, että jokainen oppisi perustiedot ja -taidot, vaikka perheen talousosaaminen olisi rajallista. Opetushallituksen (n. d.) mukaan perusopetuksessa ja toisella asteella halutaan kouluttaa oppilaita kohti kokonaisvaltaista talousosaamista. Kouluissa eri oppinaineet, kuten matematiikka, kotitalous ja yhteiskuntaoppi antavat valmiuksia oman talouden hallintaan. Suomessa ei kuitenkaan ole erikseen taloustaitoa oppiaineena, jonka vuoksi opetus voi jäädä rajalliseksi ja vaihdella paljon esimerkiksi koulujen välillä. Koulun ja kodin lisäksi esimerkiksi järjestöt ja pankit osallistuvat valtakunnallisesti talousosaamisen kehittämiseen.

2.1 Talousosaamisen määritelmä

Talousosaamisen lisäksi voidaan käyttää termejä taloudellinen lukutaito tai talouslukutaito, jotka tulevat englanninkielisestä käsitteestä *financial literacy*. Tässä tutkielmassa käsitteitä talousosaaminen ja taloudellinen lukutaito käytetään rinnakkaisina termeinä viittaamaan samaan ilmiöön, koska erityisesti suomenkielisessä kirjallisuudessa käsitteitä käytetään päällekkäin. Taloudellisella lukutaidolla tai talousosaamisella ei ole täysin selkeää määritelmää vaan sen määritelmät vaihtelevat hieman eri tutkimusten mukaan. Lusardin ja Mitchellin (2023, s. 137) mukaan taloudellinen lukutaito tarkoittaa ihmisten tietämystä taloudesta ja talouden peruskäsitteistä sekä kykyä hyödyntää näitä tietoja ja taitoja osana taloudellista päätöksentekoa. Taloudelliseen päätöksentekoon kuuluu esimerkiksi ymmärrys oman talouden suunnittelusta, velasta, eläkkeistä sekä varallisuuden kasvattamisesta (Lusardi & Mitchell, 2014, s. 6).

Taloustieteessä voidaan olettaa yksilön toimivan rationaalisesti ja tekevän talouteensa liittyviä päätöksiä oma tulotasonsa huomioiden. Rationaalisen yksilön oletetaan kuluttavan vähemmän, kun tulot ovat korkeat ja tällä tavoin säästää siihen hetkeen, kun tulot laskevat (Lusardi & Mitchell, 2014, s. 6). Taloustaitoisten yksilöiden oletetaan myös hallitsevan taloudelliset resurssit paremmin korkeiden tulojen aikana, jotta tarpeisiin riittävä tulotaso pysyisi myös matalampien tulojen aikana (Zhang & Chatterjee, 2023, s.

4). Korkeamman taloudellisen lukutaidon omaavat pystyvät paremmin hallitsemaan talouttaan epävarmoina jaksoina ja kohdatessaan yllättäviä menoja.

OECD:n määritelmän mukaan talouslukutaito on yhdistelmä taloudellista tietoisuutta, tietoa, taitoja, asenteita ja käyttäytymistä, jotka mahdollistavat hyvien taloudellisten päätösten tekemisen sekä taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamisen (OECD, 2023, s. 13). OECD:n 2023 julkaistussa taloudellisen lukutaidon tutkimuksessa taloudellinen tietämys, englanniksi *financial knowledge*, määritellään yhdeksi osaksi taloudellista lukutaitoa. Termillä tarkoitetaan perustietämystä talouden käsitteistä ja kykyä soveltaa laskutaitoja taloudellisiin yhteyksiin. Taloudellinen tietämys antaa valmiudet päätöksiin, jotka tukevat taloudellista hyvinvointia (OECD, 2023, s. 17). Yhtenäistä määritelmälle on, että talousosaaminen auttaa taloudellisessa päätöksenteossa, parantaa oman talouden hallintaa, lisää itseluottamusta taloudellisena toimijana sekä vähentää riskiä huonoihin päätöksiin (OECD, 2023, s. 13).

Digitaalinen talouslukutaito on yksi talouslukutaidon osa-alue (OECD, 2023, s. 7). Talousosaamisen tavoin digitaaliseen talousosaamiseen kuuluu perustiedot taloudesta sekä taidot, joita tarvitaan päätöksenteossa, budjetoinnissa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Näiden lisäksi keskeistä on digitaaliset taidot, jotta yksilöt osaavat hyödyntää turvallisesti digitaalisia rahoituspalveluita sekä muita kehittyneitä digitaalisia ohjelmia. Digitaaliseen lukutaitoon kuuluu tieto- ja viestintäteknikan eli ICT-taitojen osaaminen (Koskelainen ja muut, 2023, s. 512). Digitaalisen talousosaamisen määritelmää tarvitaan, koska taloudellisessa toiminnassa hyödynnetään yhä enemmän digitaalisuutta, joten tähän muutokseen tulee sopeutua ja tarkentaa myös perinteistä talousosaamisen käsitettä (Kalmi ja muut, 2023, s. 284).

Teknologian kehittyminen on lisännyt myös rahoitusalan digitaalisia palveluita, jotka muuttavat ihmisten ja yritysten arkea (Koskelainen ja muut, 2023, s. 508). Digitalisaatiota voidaan hyödyntää osana talouskasvatusta ja siten parantaa talousosaamista. Talouden palveluiden digitalisoituminen lisää esimerkiksi nopeampia ja turvallisempia

maksutapahtumia, helpottaa budjetointia sekä mahdollistaa yksilöityjen hyödykkeiden tarjoamisen, mutta mahdollisuuksien lisäksi mukana tulevat uudenlaiset ongelmat. Kääntöpuolena on yksilöön tai koko yhteiskuntaan vaikuttavat uhat ja riskit, joiden ennakoiminen on vaikeaa. Jatkuvat muutokset ja uhat vaativat kuluttajilta perinteistä talousosaamista monipuolisempia tietoja ja taitoja, jotta välttyään esimerkiksi huijauksilta ja muilta pitkäaikaisilta taloudellisilta vaikeuksilta (Koskelainen ja muut, 2023, s. 520–523).

Digitalisaation aikana kuluttajien tulee ymmärtää myös algoritmien toimintaa ja kuinka niiden avulla pystytään ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä (Koskelainen ja muut, 2023, s. 520–523). Algoritmit mahdollistavat sen, että kuluttaja saa hänelle kohdennettua sisältöä aikaisemman digitaalisen toiminnan perusteella. Kalmi ja muut nostavat myös esille kohdennetun markkinoinnin, jossa on sekä hyvät että huonot puolensa (2023, s. 286). Välillä yksilölle kohdennettu sisältö voi olla hyödyllistä, mutta samalla kaikesta toiminnasta jää digitaalinen jälki, jota voidaan käyttää väärin tarkoituksiin. Netissä sisältöä on saatavilla paljon ja nopeasti, jonka vuoksi kuluttajat saattavat käyttää rahojansa myös toimintaan, jonka tarkoitusta tai kustannuksia he eivät täysin ymmärrä. Vaikka teknologia mahdollistaa monipuolisten apuvälineiden käytön ja helpottaa esimerkiksi budjetointia, on talouskasvatus yhä tarpeen, jotta yksilöt osaavat valita käyttöönsä luotettavia työkaluja (OECD 2024, s. 33).

2.2 Talousosaamisen mittaaminen

OECD eli suomeksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö on merkittävä toimija, kun puhutaan taloudellisen lukutaidon mittaamisesta (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025). OECD on luonut kansainvälisen suosituksen, jolla pyritään auttamaan valtioiden hallituksia ja viranomaisia suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan talouslukutaitoa (OECD, 2026, s. 4–6). OECD International Network on Financial Education eli OECD/INFE on ensimmäisen kerran vuonna 2009 kehittänyt mittariston, jolla helpotetaan talouslukutaidon mittaamista ja maiden välistä vertailua. Lisäksi

mittariston avulla pystytään seuraamaan talouslukutaidon kehittymistä ajan myötä sekä kansallisesti että kansainvälisesti ja tunnistamaan erityistä taloudellista tukea tarvitsevat väestöryhmät. Tähän mittaristoon kuuluvat kyselylomake sekä metodologiset ohjeet kyselyitä ja haastatteluita varten. Mittaristoa ja sen arviointikehikkoa on vuosien aikana päivitetty tutkimuksen kasvaessa ja kehittyessä sekä esimerkiksi laajennettu digitaalisen talouslukutaidon mittaamiseen. Uusin versio on julkaistu 2026 ja siihen sisältyvät taloudellisen lukutaidon kysymykset tutkivat taloudellista käyttäytymistä, talouslukutaitoon liittyviä asenteita ja taloustietoa.

OECD:n tekemä PISA-tutkimus on 15-vuotiaille koululaisille tehtävä tutkimus, jossa arvioidaan ja vertaillaan kansainvälisesti nuorten tietoja ja taitoja eri osa-alueilla (OECD, 2024). Keskeiset tutkimusaiheet ovat matematiikka, lukeminen ja luonnontieteet. Näiden aineiden lisäksi tutkitaan elämäntaitoja, joihin myös talouslukutaito kuuluu (OECD, 2024, s. 5–6). Talouslukutaidon PISA-tutkimuksilla pyritään parantamaan nuorten talousosaamista ja taloudellista käyttäytymistä. Vaikka PISA-tutkimukseen osallistuvat maat ovat keskenään osittain hyvinkin erilaisia, on tutkimuksista selvinnyt yhtäläisiä haasteita. Sosioekonomisesti alhaisemmassa asemassa olevia nuoria on eniten heidän joukossaan, jotka suoriutuvat heikommin taloudellisen lukutaidon kysymyksissä. Oikeanlaisilla toimilla OECD sekä maat kansallisesti pyrkivät siihen, että heikompi taloudellinen osaaminen ei siirtyisi yhä seuraaville sukupolville.

Lähes samanaikaisesti OECD/INFE:n talouslukutaidon mittariston kanssa on julkaistu toinen Lusardin ja Mitchellin kehittämä taloudellista tietämystä mittaava kysely (Kalmi ja muut, 2023, s. 287). Lusardin ja Mitchellin kehittämän Big Threen eli suomeksi kolmen suuren -mallin ja siihen sisältyvien kysymysten käyttäminen myös kansainvälisesti, on mahdollistanut talouslukutaidon kansainvälisen vertailun (2023, s. 139). Tavoitteena oli luoda lyhyt ja yksinkertainen kysely, jolla pystytään mittaamaan ymmärrystä talouden peruskäsitteistä. Kolmella kysymyksellä yritetään saada selville yksilöiden tietämys inflaatiosta, koroista ja korkoa korolle -ilmiöstä, rahan aika-arvosta sekä riskien hajauttamisesta. Talouslukutaidon tutkimisen ansiosta tutkijat pystyvät mittaamaan,

miten talouslukutaidon taso vaikuttaa taloudellisiin tuloksiin (Lusardi & Mitchell, 2023, s. 138).

2.3 Nuorten talousosaaminen

Eri elämän vaiheissa tulee vastaan hetkiä, joissa tehdään tulevaisuuden kannalta merkittäviä taloudellisia päätöksiä (Lusardi & Mitchell, 2023, s. 137). Nuorten kasvaessa aikuisiksi myös vastuu omasta taloudesta kasvaa ja monilla päätöksillä on pitkäaikaisia seurauksia. Monet nuoret tekevät tällöin ensimmäistä kertaa itsenäisesti päätöksiä liittyen esimerkiksi asumiseen, työpaikkaan, opintoihin ja opintojen kustantamiseen. On ymmärrettävä erilaisia koulutus- ja uravaihtoehtoja sekä suoriuduttava arkipäiväisistä tehtävistä, kuten maksukorttien käytöstä. Talousosaaminen nousee tässä tilanteessa tärkeään rooliin, jotta tulot ja menot pysyvät hallinnassa eikä eletä yli varojen. OECD (2024, s. 40) on määritellyt nuorille myös oman aikuisten talouslukutaitoa tarkemman määritelmän, jotta se sopisi paremmin 15-vuotiaiden PISA-tutkimukseen. Talouslukutaito nuorilla on yhtä lailla ymmärrystä taloudellisista käsitteistä ja taitoja soveltaa tietoa taloudelliseen päätöksentekoon ja parantaa näin yhteiskunnan taloudellista hyvinvointia. Lisäksi määritelmään kuuluu taito käyttää taloudellisia tietoja ja taitoja vastatakseen tulevaisuuden haasteisiin.

Talousosaaminen vaihtelee nuorten keskuudessa ja nuoret saavat vaihtelevasti tietoa raha-asioista sekä taloudesta yleensä (OECD, 2024, s. 22). OECD:n raportissa todetaan, että nuoret oppivat taloudesta vanhemmiltaan, perheeltään, kavereilta sekä koulussa. Lisäksi omat kokemukset rahan ja rahoituspalveluiden käytöstä vaikuttavat osaamiseen. Tutkimuksissa on havaittu, että koulutustaso ja varallisuus vaikuttavat talousosaamisen tasoon niin nuorilla kuin aikuisillakin (OECD, 2024, s. 33–34). Nuorten talouslukutaitoa tutkiessa ja analysoitaessa on tärkeää ottaa huomioon perheen ominaisuudet ja niiden vaikutukset nuorten taloudelliseen osaamiseen (Lusardi ja muut, 2010, s. 368). Vanhemmat, joilla on korkeampi koulutus- ja tulotaso, pystyvät paremmin välittämään lapsilleen riittävää taloudellista tietoa (OECD, 2024, s. 33–34). Tästä syystä koulun ja

muiden kodin ulkopuolisten tahojen tarjoama talouslukutaidon opettaminen on tärkeää, jotta nuorten oppima tieto ei ole riippuvainen pelkästään perheen antamasta talousopetuksesta. Esimerkiksi kouluissa annettava talousopetus mahdollistaa talousosaamisen kehittymisen, vaikka perheessä taloudesta ei puhuttaisi.

Lusardin ja Streeterin (2023, s. 174) tutkimus on myös osoittanut, että talouslukutaito on heikointa nuorilla, mutta kasvaa iän myötä. Nuorten lisäksi naisilla, matalammin koulutetuilla ja työttömillä talousosaaminen on heikompaa eli ikä- ja sukupuoliroolit ovat merkittäviä ja huomionarvoisia, kun tutkitaan talousosaamista (Lusardi & Streeter, 2023, s. 174; Samuelsson ja muut, 2023, s. 544).

Yhä helpommin saatavilla olevat kulutusluotot ja netissä tehtävien ostojen helppous, ovat suurempia riskejä henkilöille, joiden taloustaidot ovat heikommalla tasolla (Samuelsson ja muut, 2023, s. 560). Vaikeudet hallita henkilökohtaista taloutta voivat johtaa velkaantumiseen tai ylivelkaantumiseen, jonka seuraukset ovat pääasiassa kielteiset (Achtziger, 2022, s. 1). Achtziger toteaa, että nuorten ylikulutus ja ylivelkaantuminen aiheuttavat yhä useammin taloudellisia vaikeuksia. Yksi syy, miksi nuoret ovat alttiimpia talouden äkillisille muutoksille on, koska heillä on usein enemmän vakuudetonta velkaa, kuten kulutusluottoja, osamaksuja tai luottokorttivelkaa. Lisäksi nuorten kohdalla opintolainat voivat johtaa ylikulutukseen. Liiallinen velkaantuminen ja heikko taloustilanne eivät vaikuta pelkästään talouteen, vaan ovat yhteydessä yksilön fyysiseen ja henkiseen hyvinvointiin.

3 Taloudellinen stressi ja hyvinvointi

Taloudellinen stressi voidaan määritellä emotionaaliseksi reaktioksi, joka aiheutuu kohdattaessa taloudellisia vaikeuksia (Nasir ja muut, 2025, s. 2). Se on subjektiivinen eli yksilön omaan kokemukseen perustuva ilmiö, jossa taloudelliset ongelmat johtavat eri tavoilla koettavaan stressiin. Taloudellinen stressi voi vaikuttaa heikentävästi psyykkiseen hyvinvointiin. Samuelsson ja muut (2024, s. 546) toteavat tutkimuksessaan, että taloudelliset vaikeudet ja mielenterveyden ongelmat voivat vahvistaa toisiaan ja sen myötä johtaa negatiiviseen kierteseen.

Yleisesti stressi on määritelty huolen tai henkisen paineen tilaksi, joka aiheutuu, kun yksilöä kohtaan kohdistuu liikaa vaikeita tilanteita ja painetta ja sen seurauksena voimavarat ylittyvät (WHO, 2023). Stressi on luonnollinen reaktio elämän haasteisiin, mutta siihen reagointi ja sen seuraukset ovat yksilöllisiä. Stressillä on vaikutuksia niin mieleen kuin kehoon. Vähäinen stressi voi auttaa ihmisiä suoriutumaan paremmin, mutta liika stressi saa ylikuormittumaan ja vaikutukset voivat näkyä sekä fyysisinä että mielenterveyden ongelmina.

Taloudellisen stressin lisäksi on muitakin käsitteitä, joilla kuvataan huolta ja stressiä aiheuttavia taloudellisia tilanteita (Ahamed & Limbu, 2024, s. 1666–1667). Esimerkiksi käsitteitä taloudellinen rasitus, taloudellinen ahdinko, taloudellinen epävarmuus, taloudellinen huoli, taloudellinen ahdistus ja taloudellinen stressi saatetaan käyttää synonyymeina, vaikka käsitteissä ja niiden mittaamisessa on selkeitä eroja. Ahamed ja Limbu esittelevät teoksessaan Watkinsin ja muiden (2024) tekemän eron taloudellisen stressin ja ahdistuksen välille (2024, s. 1667). Tässä selityksessä taloudellinen stressi on seurausta taloudellisten resurssien vähäisyydestä ja taloudellisessa ahdistuksessa taas liiallinen huoli rahasta häiritsee taloudellisten toimintojen suorittamista. Vaikka taloustieteessä käsitteet voivat hieman yhdistyä, on huomattava, että psykologisessa tutkimuksessa stressin ja ahdistuksen erot ovat selkeät (Ahamed & Limbu, 2024, s. 1677).

3.1 Taloudellisen stressin käsite

Vaikka taloudelliselle stressille ei ole täysin yksiselitteistä määritelmää ja sen mittaaminen on osittain vaikeaa, tutkimuksissa ilmiöön on liitetty yhtäläisiä ominaisuuksia. Taloudellinen stressi voidaan määritellä tilanteeksi, jossa yksilöllä on vaikeuksia selviytyä taloudellisista velvoitteistaan ja liian vähäiset resurssit taloudellisten tarpeiden täyttämiseksi (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 3; Robb, 2017, s. 515). Lisäksi siihen liittyy yksilön subjektiivinen kokemus taloudellisista huolista ja rahasta sekä yksilön asenteet, uskomukset ja erinäiset psykologiset tekijät.

Taloudelliseen stressiin kuuluu eri talouden osa-alueita, kuten tulot, velat, varat ja rahojen hallinta (Steen & MacKenzie, 2013, s. 32). Taloudellisen stressin tarkastelu on tärkeää, koska lisääntynyt stressi on yhteydessä myös negatiivisiin terveysvaikutuksiin (Heckman ja muut, 2014, s. 22). Aiemmassa tutkimuksessa taloudellinen stressi on yhdistetty laajasti eri hyvinvoinnin osa-alueisiin niin fyysisiin, sosiaalisiin kuin psykologisiin tuloksiin (Robb, 2017, s. 516). Seuraukset voivat olla lyhyt- tai pitkäaikaisia ja vaikuttavat yksilön lisäksi perheeseen ja muuhun yhteisöön. Lisäksi taloudellisen stressin kokeminen vaikuttaa siihen, kuinka yksilö osallistuu yhteiskunnan toimintaan (Steen & MacKenzie, 2013, s. 32). Vaikka syyt taloudellisen stressin kokemiselle vaihtelevat yksilöittäin ja ajautuminen siihen voi olla monimutkaista, ovat Steen ja MacKenzie esittäneet tutkimuksessaan kolme keskeistä tekijää, jotka ovat usein yhteydessä taloudelliseen stressiin. Taustalla voi olla huoleton suhtautuminen omaan talouteen ja raha-asioihin tai eletään yli omien varojen, koska budjettia ei oteta vakavasti. Toisaalta taloudelliseen stressiin voi johtaa yksilöstä riippumattomat tilanteet, kuten terveysvaikeudet, työpaikan menetys, avioero tai muut yllättävät tilanteet, jotka horjuttavat taloudellista tilannetta. Kolmantena syynä on yksinkertaisesti puute taloudellisesta lukutaidosta, jonka vuoksi omaa taloutta ei pystytä hallitsemaan riittävän hyvin.

3.2 Hyvinvointi ja taloudellinen hyvinvointi

Tässä tutkielmassa en tarkastele hyvinvointia kokonaisvaltaisesti vaan ensisijaisesti psyykkistä ja subjektiivista hyvinvointia taloudellisesta näkökulmasta. Hyvinvoinnilla haluan tutkia esimerkiksi koettua stressiä ja kuormitusta, tyytyväisyyttä omaan elämään sekä taloudellista hyvinvointia. Rajaus sopii tähän tutkielmaan, koska myös aikaisemmissa talousosaamiseen, taloudelliseen stressiin ja nuorten hyvinvointiin liittyvissä tutkimuksissa on painotettu subjektiivista hyvinvointia ja yksilön itse kuvailemaa kuormitusta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2024) on määritellyt, että hyvinvoinnin osatekijät jaetaan kolmeen alueeseen, jotka ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi tai elämänlaatu. Käsitteenä hyvinvointi kattaa sekä yhteisötason hyvinvoinnin kuten elinolot, työllisyyden ja toimeentulon että yksilöllisen hyvinvoinnin osa-alueet kuten sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttamisen ja onnellisuuden. Subjektiivinen hyvinvointi huomioi ja pyrkii mittaamaan käsityksiä yksilön elämäntyytyväisyydestä ja onnellisuudesta (Robb, 2017, s. 516). Subjektiivisen hyvinvoinnin mittaamisen kannalta tärkeitä tutkittavia ovat tulot, sosiaalinen asema, individualismi ja päätöksentekovapaus. Fan ja Ryu (2023, s. 1577) käyttävät tutkimuksessaan mittarina subjektiivista hyvinvointia ja perustelevat sen käyttöä monipuolisuudella. Subjektiivinen hyvinvointi mittaa mielenterveyttä kattavasti, jolloin mikään yksittäinen oire ei nouse liian suureen rooliin tai osa jää huomiotta. Lisäksi nuorten subjektiivisen hyvinvoinnin ymmärtäminen on tärkeää, koska heidän elämässään tapahtuu taloudellisia muutoksia, ja yksilön elämän tyytyväisyyttä tarkastelemalla voidaan arvioida pidemmän aikavälin tyytyväisyyttä.

Taloudellinen hyvinvointi tarkoittaa kykyä hallita omaa taloutta, selviytyä taloudellisen tilanteen muutoksista ja saavuttaa taloudellisia tavoitteita siten, että kokee oman taloudellisen tilanteen turvalliseksi ilman jatkuvaa huolta (Pak ja muut, 2024, s. 1665). Taloudellisen hyvinvoinnin kannalta keskeistä on, että yksilö tuntee oman taloutensa ja hallitsee tulojen ja menojen tasapainon sekä pystyy ennakoimaan omaa kulutustaan.

Pelkkä tulotaso ei ennakoi taloudellista hyvinvointia, vaan se vaihtelee yksilöittäin. Talousosaamisen taso, asenteet taloudellisia asioita kohtaan sekä kokemukset lapsuudesta ja nuoruudesta vaikuttavat myös siihen, kuinka ihmiset kokevat taloudellisen hyvinvoinnin. Pak ja muut esittelevät Sorgenten ja Lanzin (2017) tutkimustuloksen, jossa on havaittu taloudellisen hyvinvoinnin olevan seurausta perhetaustasta ja sen avulla voidaan ennustaa myös esimerkiksi subjektiivista hyvinvointia, tyytyväisyyttä elämään sekä fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia. Lisäksi taloudelliseen hyvinvointiin ja tyytyväisyyteen on aikaisemmassa tutkimuksessa liitetty taloudellinen luottamus, pystyvyys hoitaa talousasioita ja joitakin psykologisia ominaisuuksia.

3.3 Taloudellisen stressin yhteys hyvinvointiin

Pakin ja muiden (2024, s. 1665) mukaan taloudellisen hyvinvoinnin käsite sisältää taloudellisen stressin lisäksi taloudellisen turvallisuuden ja vapauden. Taloudellista stressiä aiheutuu, kun yksilön resurssit eivät riitä taloudellisiin velvoitteisiin ja tämän seurauksena myös taloudellinen hyvinvointi heikkenee. Taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi on tärkeää, että nuoret hallitsevat taloudellisen elämänsä ja pystyvät toimimaan myös monimutkaisemmissa taloudellisissa olosuhteissa.

Talouslukutaito auttaa soveltamaan taloudellista tietoa, mikä tukee rationaalista päätöksentekoa. Taloudellisessa päätöksenteossa etenkin talouslukutaitoisten yksilöiden voidaan olettaa toimivan rationaalisesti ja maksimoiden oman hyötynsä sekä taloudellisen hyvinvointinsa. On kuitenkin mahdollista, että taloudellinen stressi saa ihmiset epäröimään omaa taloudellista tulevaisuuttaan ja päätöksentekoa (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 5). Epävarmuuden, kuten taloudellisen stressin, ja puutteellisen tiedon seurauksena myös talouslukutaitoiset yksilöt voivat tehdä päätöksiä, jotka eivät ole rationaalisia. Epärationalisten päätösten takia myös koettu taloudellinen hyvinvointi voi heikentyä.

Taloudellinen stressi on yksi tekijä, joka vaikuttaa yleiseen terveyteen ja hyvinvointiin (Britt ja muut, 2015, s. 173). Lisäksi taloudellinen stressi on usein taustalla nuorten opintojen keskeytyemisessä, opinnoissa suoriutumisessa ja yleisessä kyvykkyydessä. Taloudellista stressiä kokevat nuoret, jotka hakeutuvat talousneuvontaan ja -koulutukseen saavat usein helpotusta taloudellisen stressin kielteisiin vaikutuksiin. Taloudellisen stressin lieventäminen on yksi hyvinvointia ja terveyttä parantava tekijä.

3.4 Nuoret erityisenä ryhmänä

Nuoret kohtaavat aikuistuessaan uusia taloudellisia tilanteita, jotka vaikuttavat myös heidän hyvinvointiinsa (Pak ja muut, 2024, s. 1667). Esimerkiksi sosiaaliset roolit yhteiskunnassa muuttuvat, kun siirrytään opiskeluista työelämään ja näiden muutosten äärellä on tärkeää tukea nuoria itsenäistymisen kynnyksellä, jotta heillä on mahdollisimman hyvät edellytykset selviytyä talousosaamista vaativissa tilanteissa ja tehdä oikeita valintoja pitkällä aikavälillä. Jos nuorilla ei ole tarpeeksi tietoa ja taitoa, voivat seuraukset olla negatiivisia taloudellisen, psyykkisen ja emotionaalisen hyvinvoinnin kannalta. Nasir ja muut (2025, s. 2) toteavat tutkimuksessaan, että nuorilla aikuisilla (18–26-vuotiailla) taloudellisen stressin seuraukset voivat vaikuttaa merkittävästi elämänlaatuun ja selviytymiskykyyn. Lisäksi he toteavat, että kyseisessä iässä tapahtuu monia muutoksia ja tehdään kauaskantoisia päätöksiä, minkä vuoksi nuorten taloudellista stressiä on hyvä tutkia ja tukea.

Sosiodemografisilla tekijöillä, kuten iällä, sukupuolella, koulutuksella, tulotasolla, asuinpaikalla ja perheellä on myös vaikutus siihen, kuinka voimakkaasti taloudellista stressiä koetaan. Nuoret kohtaavat aikuistuessaan epävarman talouden lisäksi rakenteellisia haasteita, jotka liittyvät esimerkiksi koulutuksen, terveydenhuollon sekä työn saatavuuteen (Nasir ja muut, 2025, s. 2). Nuorilla taloudellinen tilanne on usein epävakaampi, koska työllisyys voi olla epävarmaa ja tulotaso matalampi, minkä seurauksena talouden suunnittelu ja hallinta on vaikeampaa. Itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille ei ole vielä muodostunut yhtä vahvaa pystyvyyden tunnetta ja itsevarmuutta taloudellisten päätösten tueksi.

Sosiaalinen ympäristö vaikuttaa taloudellisen stressin lisäksi nuorten hyvinvointiin (Pak ja muut, 2024, s. 1665). Sekä perheen sisäinen vuorovaikutus että ulkopuoliset tekijät, kuten kaverit, koulu, työpaikat ja media vaikuttavat omien taloudellisten käsitysten muovautumiseen. Sosiaalisen ympäristön kautta saadut suorat ja epäsuorat taloudelliset ohjeet vaikuttavat lasten ja nuorten taloudellisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen sekä sitä kautta koettuun taloudelliseen hyvinvointiin nyt ja tulevaisuudessa.

4 Tutkimusten tulokset

Tässä luvussa esittelen aikaisempien tutkimusten perusteella taloudellisen stressin, talouslukutaidon ja hyvinvoinnin yhteyksiä toisiinsa, vaikka näiden teemojen suhteet eivät ole aina yksiselitteisiä. Suoraan taloudellisen lukutaidon ja taloudellisen stressin välistä yhteyttä tutkivaa kirjallisuutta on melko vähän ja rajallisesti, mutta muutamat aiemmat tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet niiden välisen yhteyden (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 13). Tutkimusten tarkastelussa keskitytään erityisesti nuoriin, koska nuoruuteen elämänvaiheena liittyy muutoksia ja mahdollisesti taloudellisia haasteita. Tutkimuksella halutaan lisätä tietämystä nuorten kokemista taloudellisista vaikeuksista ja lisätä ihmisten ymmärrystä liittyen nuoruuden haasteisiin. Nasirin ja muiden (2025, s. 2) mukaan nuoruuden ja aikuisuuden välinen vaihe on melko aliarvostettu tutkimuksessa, vaikka kyseisen ikävaiheen seuraukset, ja silloin koettu taloudellinen stressi vaikuttavat kehitykseen myös pidemmällä aikavälillä.

Esittelen ensin tutkimustuloksia, jotka osoittavat nuorten talousosaamisen tasoa tällä hetkellä. Sen jälkeen käsittelen taloudellisen lukutaidon ja taloudellisen stressin välistä yhteyttä, minkä jälkeen otan tarkasteluun mukaan myös hyvinvoinnin näkökulman. Tarkoituksena on selvittää, miten talousosaaminen ja taloudellinen stressi ovat yhteydessä nuorten hyvinvointiin.

Osa tutkimuksista, joita käytän aineistona tässä kandidaatintutkielmassa kohdistuvat yhdysvaltalaisiin korkeakouluopiskelijoihin, jotka tyypillisesti ovat nuoria tai nuoria aikuisia, noin 18–25-vuotiaita, ja siten sopivat tutkielmani ikäjakaumaan, joka on 15–29-vuotiaat. Kaikissa käyttämissäni tutkimuksissa tarkkaa ikää ei kuitenkaan mainita vaan puhutaan yleisesti korkeakouluopiskelijoista, mikä on tärkeää huomioida arvioitaessa tulosten yleistettävyyttä.

4.1 Nuorten talouslukutaidon taso

Nuorten talouslukutaito vaihtelee suuresti. Tämän tutkielman ikäryhmä 15–29-vuotiaat sisältävät yksilöitä, jotka ovat hyvin erilaisissa taloudellisissa tilanteissa. Talousosaamisen taso vaikuttaa siihen, kuinka nuoret kokevat taloudellista stressiä ja arvioivat omaa hyvinvointiaan. Ruotsissa 18–29-vuotiaille nuorille aikuisille tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin talouslukutaidon taso käyttämällä Big Three -kysymyksiä (Samuelsson ja muut, 2024, s. 551). Tulosten perusteella talouslukutaidon taso on melko alhainen. Sukupuolten välinen ero nousi esille tuloksissa, joissa miehet vastasivat useammin oikein ja joka neljäs miehistä vastasi kaikkiin kolmeen kysymykseen oikein. Kokonaisuudessa kuitenkin vain noin viidesosa kaikista vastaajista vastasi oikein jokaiseen kysymykseen. Sekä naisten että miesten kohdalla vastaajissa oli enemmän heitä, jotka vastasit kaikkiin väärin kuin heitä, jotka saivat jokaisen kysymyksen oikein. Naisten kohdalla epävarmuus oli myös yleisempää, koska kaikissa kysymyksissä naiset vastasivat useimmin vaihtoehdon ”En osaa sanoa”. Koko otoksesta eniten oikeita vastauksia tuli korkokysymykseen ja heikoiten tietoa oli inflaatiosta (Samuelsson ja muut, 2024, s. 552–553).

Tutkimusten tulokset ovat vertailun vuoksi jaettu vielä kahteen ikäryhmään, jotka ovat 18–24-vuotiaat sekä 25–29-vuotiaat (Samuelsson ja muut, 2024, s. 552). Lisäksi taulukossa on eroteltu vastaajien koulutustaso ja työtilanne. Jako kahteen ikäryhmään on tärkeä, koska 18-vuotiaat verrattuna 29-vuotiaisiin ovat yleisesti melko erilaisessa elämäntilanteessa. Jokaisen kysymyksen kohdalla voidaan havaita, että vanhemman ikäryhmän taloudellinen tietämys oli korkeampaa. Yksi merkittävä huomio on, että korkeampi koulutustaso ja työllistyminen olivat tässä tutkimuksessa yhteydessä parempaan talouslukutaitoon ja alhaisempaan epävarmuuteen. Nuorempien ikäryhmässä on enemmän alhaisemman koulutustason yksilöitä ja työnhakijoita sekä yleisesti taloudellista kokemusta ei ole kertynyt yhtä paljon, mikä selittää heidän heikompaa suoriutumistansa verrattuna vanhempien ikäryhmään. Moni 18-vuotias ei ole vielä joutunut ottamaan samalla tavalla itsenäisesti vastuuta omasta taloudestaan kuin tutkimuksen vanhimmat 29-vuotiaat.

Vuonna 2022 tehdyssä PISA-tutkimuksessa on arvioitu kansainvälisesti talouslukutaitoa (OECD, 2024). Vaikka PISA-tutkimukseen osallistuvat maat ovat taloudelliselta kehitykseltään erilaisia, osoittavat tutkimustulokset yleisesti, että nuorilta puuttuu tietoja ja taitoja taloudellisen päätöksenteon tueksi. Talouslukutaidon osalta heikoiten suoriutuvat nuoret, joiden sosioekonominen asema on alhainen. Keskimäärin yksi viidestä tutkimukseen osallistuneesta nuoresta ei saavuta perustasoa (OECD, 2024, s. 20). Kuitenkin noin 60 % oppilaista kertoi omistavansa pankkitilin ja maksukortin, joiden käyttö vaatii perustason talousosaamista. Perustasolla oppilaat tunnistavat yleiset talouden käsitteet ja osaavat soveltaa tietoa yksinkertaisiin laskutoimituksiin ja päätöksentekoon.

Sukupuolten väliset erot PISA-tutkimuksessa eivät ole merkittäviä (OECD, 2024, s. 21). Oppilaat, joiden talousosaaminen oli paremmalla tasolla, todennäköisemmin säästivät rahaa ja vertailivat hintoja ennen ostopäätöstä. Korkeampi talouslukutaito on yhteydessä parempaan taloudelliseen käyttäytymiseen. Lisäksi korkeammat pisteet taloudellisesta osaamisesta saivat nuoret, jotka keskustelivat vanhempiensa kanssa raha-asioista, erityisesti omista kulutustottumuksistaan. Vanhemmat toimivat usein ensimmäisenä esimerkkinä talousasioissa, minkä vuoksi perheen rooli on oppimisen kannalta keskeinen. Paremmin suoriutuivat myös oppilaat, jotka kertoivat saaneensa koulussa opetusta liittyen talouteen ja talouden käsitteisiin, kuten budjetointiin. Lisäksi käytännön kokemus verkko-ostoksista oli yhteydessä korkeampaan talouslukutaitoon.

Kalmi ja muut (2023) puolestaan tarkastelivat suomalaisten talousosaamista hyödyntämällä OECD/INFE:n talousosaamista mittaavia kysymyksiä. Matalin talousosaamisen taso oli 18–29-vuotiaiden ikäryhmässä (Kalmi ja muut, 2023, s. 297). Tässä ikäryhmässä moni ei ole vielä saanut käytännön kokemusta talousasioista, minkä vuoksi taloudelliset taidot ja itsevarmuus ovat heikompaa kuin vanhemmillä ikäryhmillä. 18–29-vuotiaiden pisteet olivat kaikista heikoimmat muissa osioissa paitsi käyttäytymisessä, kun verrataan koko otokseen. Tätä tulosta saattaa selittää nuorten

aikuisten alhainen tulotaso, jonka myötä taloudellinen tilanne on usein heikompi ja täytyy miettiä taloudellisia ratkaisuja tarkemmin, kuin yleisesti vanhemmissa ikäryhmissä. Nuorten talouskäyttäytyminen oli hieman konservatiivisempaa, joka voi myös johtua nuorten alhaisemmasta tulotasosta (Kalmi ja muut, 2023, s. 303). Nuorten aikuisten taloudelliset asenteet olivat myös rohkeampia ja impulsiivisempia.

Kuten aikaisemmin esitellyissä tutkimuksissa, myös tässä voidaan havaita sukupuolten välinen ero (Kalmi ja muut, 2023, s. 303). Miesten talouslukutaidon taso oli selvästi korkeampi kuin naisilla. Naisten taloudellinen itseluottamus ei ollut yhtä korkeaa ja naiset valitsivat useammin vaihtoehdon ”En tiedä”, jos se oli mahdollista. Naiset saivat korkeampia pisteitä taloudellista käyttäytymistä ja asenteita mittaavissa kysymyksissä.

Oikeusministeriön (2024, s. 51–52) selvitys osoittaa, että suomalaisten nuorten talousosaaminen on hyvällä tasolla, mikä on hieman poikkeava tulos muihin esiteltyihin tutkimuksiin. Tutkimukseen osallistuvat olivat 15–29-vuotiaita. Tuloksista voidaan huomata selkeästi korkeamman koulutuksen positiivinen vaikutus taloudelliseen tietämykseen. Lisäksi sukupuoli ja perhetausta vaikuttivat yleisesti talousosaamiseen. Yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet vastasivat selkeästi useammin oikein kuin muun koulutustaustan omaavat yksilöt. Myös vastaajat, joiden vanhemmat olivat korkeammin koulutettuja, suoriutuivat paremmin kysymyksistä. Toisaalta muutamissa kysymyksissä perheen vähävaraisuus näkyi parempina vastauksina, koska esimerkiksi maksuvaikeuksista on saatettu puhua avoimmin. Tässäkin tutkimuksessa edellisten tapaan nousee esille naisten taloudellinen epävarmuus. Miehet säästävät ja sijoittavat enemmän, mutta ottavat myös enemmän riskejä, jotka voivat horjuttaa taloudellista tasapainoa. Kokonaisuudessa tämä tutkimus osoitti nuorten naisten talousosaamisen olevan miehiä parempaa, mikä on päinvastainen tulos muihin aikaisempiin tutkimuksiin, jotka ovat osoittaneet miesten talouslukutaidon olevan naisia parempi.

4.2 Talousosaamisen ja taloudellisen stressin välinen yhteys

Syitä taloudelliselle stressille on monia eikä se ole aina seurausta heikosta rahatilanteesta, vaan taustalla on usein huoleton suhtautuminen rahaan tai puutteelliset taloustaidot, minkä seurauksena taloudellisten resurssien hallinta on vaikeaa. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet talousosaamisen olevan yhteydessä alhaisempaan taloudelliseen stressiin (Zhang & Chatterjee, 20203, s. 13). Talousosaaminen auttaa hallitsemaan henkilökohtaista taloutta ja sen muutoksia sekä tarjoaa keinoja, jotka voivat vähentää koettua epävarmuutta ja stressiä. Erityisesti nuoret, jotka vielä opettelevat itsenäistä talouden hoitoa, ovat alttiita stressille, koska käytännön tuomaa kokemusta tai itsevarmuutta ei välttämättä ole yhtä paljon ja hallinnan tunteen saattaa menettää helpommin.

Robbin (2017, s. 519–524) tutkimuksessa saatiin selville tekijöitä, jotka yleisimmin lisäävät korkeakouluopiskelijoiden kokemaa taloudellista stressiä. Opiskelijoiden vastauksissa nousi esille huoli riittävästä resurkseista, puute taloudellisesta turvaverkosta sekä lainanottopäätökset. Tarkemmin opiskelijat raportoivat elävänsä palkasta seuraavaan, vaikeuksista kattaa kaikki menot, odottamattomien kulujen kattamisen vaikeuksista sekä korkeakorkoisista ja suurista lainoista tai veloista.

Myös Brittin ja muiden (2015, s. 179–181) tutkimus esittää taloudelliseen stressiin vahvasti yhteydessä olevia tekijöitä, joissa on samankaltaisuuksia Robbin (2017) tutkimuksen kanssa. Esimerkiksi oppimistaidot, koettu varallisuus ja opintovelat korreloivat taloudellisen stressin kanssa. Opintojen vaihe oli yksi keskeinen tekijä, sillä ensimmäisen vuoden opiskelijat kokivat tutkimuksen mukaan korkeampaa taloudellista stressiä kuin toisen vuoden opiskelijat tai vanhemmat opiskelijat. Tutkimuksessa ensimmäisen vuoden opiskelijan oletetaan olevan 18-vuotias. Yhtenä selityksenä on, että ensimmäisen vuoden opiskelijat ovat monesti uudessa elämänvaiheessa ja joutuvat ensimmäistä kertaa huolehtimaan yksin omasta taloudestaan. Lisäksi talousosaamisen taso on yleisesti alhaisempi. Heille ei ole vielä muodostunut uskomusta, että he pärjäävät taloudellisissa toimissa yksin, minkä vuoksi koettu stressi voi tuntua suuremmalta kuin

vanhemmista opiskelijoista. Toisaalta tutkimuksessa todetaan, että vanhemmilla opiskelijoilla on usein enemmän kertynyttä velkaa, joka on usein syynä heidän kokemaansa taloudelliseen stressiin.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että suurempi tietämys taloudesta yleisesti sekä erityisesti lainoista ja veloista, vähentävät taloudellista stressiä, vaikka velkaa olisi kertynyt (Britt ja muut, 2015, s. 181–182). Britt ja muut nostavat esille Lachancen (2012) tutkimuksen, jossa myös todetaan ikääntymisen tuovan luottamusta tulevaisuuteen. Taloustaidot kehittyvät osaksi myös virheiden kautta. Nuorilla ei kuitenkaan iän vuoksi ole taustalla yhtä paljon käytännön talouskokemusta tai mahdollisia taloudellisia virheitä. Lisäksi hallinnan tunteen on osoitettu vähentävän taloudesta koettavaa stressiä.

Lim ja muut (2015, s. 148) ovat tutkineet taloudellisen stressin, itseluottamuksen ja taloudellisen avun hakemisen yhteyttä korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Tutkimuksessa nuoret, jotka kokivat hallitsevansa oman talouden paremmin ja, joilla oli korkeampi nettovarallisuus, olivat myös vähemmän taloudellisesti stressaantuneita. Kuten aikaisemmin luvussa 3 on todettu, on hallinnan tunne tärkeää taloudellisen hyvinvoinnin ja taloudellisen stressin kannalta (Lim ja muut, 2015, s. 158–159). Lisäksi tutkimuksessa todetaan, että taloustiedolla on positiivinen yhteys taloudelliseen itsetuntoon ja taloudellisen itsetunnon parantaminen puolestaan lisää opiskelijoiden hyvinvointia.

Taloulosaaminen mahdollistaa paremman suoriutumisen arjen talouslukutaitoa vaativista tehtävissä sekä auttaa epävarmoina aikoina. Hyvä taloudellinen lukutaito ei kuitenkaan tarkoita, että ei voisi kokea taloudellista stressiä. Tähän tutkimukseen kerättyjen tietojen perusteella taloulosaamisella on taloudellista stressiä lieventävä vaikutus. Yksilön subjektiivinen kokemus omasta taloudellisesta tilasta vaikuttaa koettuun stressiin, mutta taloulosaaminen voi toimia suojaavana tekijänä vähentäen stressiä ja epävarmuutta sekä lisäten hallinnan tunnetta. Toisin sanoen taloulosaaminen

ei poista taloudellisia haasteita, mutta auttaa käsittelemään niitä ja suhtautumaan niihin realistisemmin.

4.3 Talousosaaminen, taloudellinen stressi ja hyvinvointi

Tässä luvussa syvennyn aikeisemman tutkimuksen perusteella tarkastelemaan taloudellisen stressin ja talousosaamisen yhteyttä nuorten hyvinvointiin. OECD:n talouslukutaitoa koskevan suosituksen mukaan talouslukutaidon tavoitteena on taloudellinen hyvinvointi (Lusardi & Messy, 2023, s. 1). Yhdysvalloissa korkeakouluopiskelijoille tehdyssä tutkimuksessa on saatu selville tekijöitä, jotka ennustavat yksilön subjektiivista hyvinvointia (Robb, 2017, s. 524). Tutkimuksen lopullinen aineisto koostui perustutkinto-oppilaista, jotka vastasivat lyhyeen verkossa tehtävään kyselyyn, jonka aiheena oli taloudellinen hyvinvointi ja rahanhallinta (Robb, 2017, s. 516). Tutkimuksessa subjektiivinen hyvinvointi oli toinen riippuva muuttuja. Sen mittaamisessa käytettiin viidestä väittämästä koostuvaa asteikkoa, josta valittiin parhaiten omaa elämäntyytyväisyyttä kuvaava väittämä. Tutkimuksen riippumattomia muuttujia olivat taloudellinen stressi, itseluottamus, subjektiivinen taloudellinen tieto, akateemiset tekijät, itse raportoitu terveydellinen tila ja vaikeudet, muut demografiset muuttujat sekä taloudelliset näkökohdat (Robb, 2017, s. 519–521). Myös näihin edellä mainittuihin kategorioihin liittyi jokin kysymys, joiden avulla pyritään selvittämään opiskelijoiden hyvinvointia ja taloudellista tilannetta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että subjektiivisen hyvinvoinnin ennustavia tekijöitä ovat taloudellinen stressi, itseluottamus, taloudellisen rajoittuneisuuden tunne ja ilmoitettu terveys (Robb, 2017, s. 524). Opiskelijat, joilla taloudellinen stressi oli korkeampaa, oli myös subjektiivinen hyvinvointi alhaisempi, kun muut tekijät pysyivät ennallaan. Taloudellista stressiä mitattiin taloudellisen stressin asteikolla Financial Stress Scale-College Version (FFS-CV), jonka Northern ja muut (2010) ovat kehittäneet korkeakouluopiskelijoiden tutkimiseen (Robb, 2017, s. 515). Tutkimustulosten perusteella on kuitenkin vaikea osoittaa selkeää syy-seuraussuhdetta taloudellisen stressin ja koetun hyvinvoinnin välille, vaikka tulokset viittaavat taloudellisten

vaikeuksien heikentävän koettua elämäntyytyväisyyttä (Robb, 2017, s. 524). Aiheiden välillä on yhteys, mutta niiden suhde ei ole aina yksinkertaisesti selitettävissä. Täytyy ottaa huomioon, että yksilöillä, joiden tulokset osoittavat alhaisempaa subjektiivista hyvinvointia, voi olla elämässä myös muita tekijöitä, jotka suoraan tai välillisesti vaikuttavat taloudelliseen päätöksentekoon ja käyttäytymiseen. Hyvinvoinnin subjektiivinen arviointi aiheuttaa tiettyjä rajoitteita tutkimukseen, sillä arviot perustuvat nuorten omiin kokemuksiin. Samassa tutkimuksessa havaittiin, että opiskelijat, jotka kokivat hallitsevansa omaa talouttaan paremmin ja olivat luottavaisempia omaan taloudelliseen toimintaansa, asettuivat korkeammalle subjektiivisen hyvinvoinnin asteikolla (Robb, 2017, s. 524).

Fan ja Ryu (2023, s. 1586) tutkivat 18–28-vuotiaiden nuorten aikuisten taloudellisia velkoja ja subjektiivista hyvinvointia soveltamalla stressiprosessimallia. Nuoret aikuiset oli jaettu vielä kahteen vertailtavaan ryhmään 18–24-vuotiaisiin kehittyviin aikuisiin sekä 25–28-vuotiaisiin kehittyneisiin aikuisiin. Nuorilla elämäntyytyväisyys, eli arvio omasta elämäntilanteesta tällä hetkellä, oli positiivisesti yhteydessä subjektiivinen hyvinvointiin (Fan & Ryu, 2023, s. 1593). Tämä positiivinen yhteys havaittiin molemmissa tutkittavissa ryhmissä. 18–24-vuotiaiden kohdalla havaittiin, että subjektiivista hyvinvointia heikentää opintolainan ottaminen, sen pitäminen ja takaisinmaksu. Tämä sama havainto ei enää pätenyt vanhempien 25–28-vuotiaiden ryhmään, koska heidän suhtautumisensa lainaa kohtaan oli kypsempää, käsitykset omasta taloudesta olivat vakaampia ja talouden hallinta parempaa. Voidaan todeta, että nuorten huoli rahasta ja velkaantuminen vaikuttaa suoriutumiseen elämän eri tehtävissä ja voi sen seurauksena heikentää mielenterveyttä ja yleistä hyvinvointia (Fan & Ryu, 2023, s. 1595).

Fanin ja Ryun (2023) tutkimuksessa havaittu taloudellisen kuormituksen yhteys hyvinvointiin näkyy myös Zhangin ja Chatterjeen (2023) tutkimuksessa, vaikka ilmiötä tarkastellaan hieman eri näkökulmista. Taloudellisen stressin vaikutus hyvinvointiin voidaan havaita tutkimuksissa, joissa tarkastellaan taloudellisen lukutaidon ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Zhang ja Chatterjee (2023, s. 5) tutkivat taloudellisen

stressin välittävää roolia taloudellisen lukutaidon ja hyvinvoinnin välisessä yhteydessä. Aiemman tutkimuksen perusteella taloudellisen stressin oletetaan välittävän talouslukutaidon ja taloudellisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä. Lisäksi talouslukutaidon on todettu lieventävän negatiivista vaikutusta taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin välillä. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että talousosaaminen antaa paremmat mahdollisuudet taloudellisen tilanteen järjestelyyn ja auttaa epävarmoina aikoina (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 13–14). Nämä edellä mainitut asiat ovat syitä siihen, että talousosaaminen parantaa taloudellista hyvinvointia. Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan odottaa, että parempi taloudellinen hyvinvointi olisi seurausta paremmasta talousosaamisesta. Tässä tutkimuksessa kuitenkin taloudellinen stressi ja epävarmuudet vaikuttavat siihen, että yksilöiden toiminta ei ole täysin rationaalista ja ennustettavaa. Tutkimuksen tulokset vahvistavat stressin välittävän roolin eli talouslukutaidon taso vaikuttaa yksilön kokemaan taloudelliseen stressiin, joka puolestaan vaikuttaa taloudelliseen hyvinvointiin (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 13–14). Taloudellista stressiä kokevat, ovat yleensä epävarmoja omasta taloudellisesta tulevaisuudesta, minkä myötä heidän subjektiiviset käsityksensä omasta taloudellisesta hyvinvoinnistaan ovat heikompia kuin taloudellisesti varmoilla yksilöillä.

Voidaan havaita, että talouslukutaito muuttaa stressin ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä (Zhang & Chatterjee, 2023, s. 13–14). Tutkimustuloksissa on esitetty, että paremman talousosaamisen omaavat ymmärtävät myös paremmin taloudelliset rajoitteensa, jolloin arviot omasta hyvinvoinnista voivat olla negatiivisempia ja kriittisempiä. Tämän taustalla on parempi oman talouden hallinta ja realistinen näkemys omasta taloudellisesta tilanteesta. Voidaan todeta, että talousosaamisen vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin ei ole aina positiivinen vaan tilanteesta ja yksilöstä riippuvainen.

Oikeusministeriön tutkimustulokset talousosaamisen ja taloudellisen hyvinvoinnin yhteydestä poikkeavat muihin aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna. Selvitys osoitti, että 15–29-vuotiaiden nuorten miesten kokema taloudellinen hyvinvointi oli paremmalla tasolla kuin samanikäisten naisten (Oikeusministeriö, 2024, s. 31–32). Vaikka samassa

tutkimuksessa todettiin naisten taloudellisen lukutaidon olevan korkeampi, olivat miehet keskimäärin tyytyväisempiä siihen, miten he pystyvät huolehtimaan omasta taloudestaan. Tämän selvityksen mukaan ei voida suoraan sanoa, että parempi talousosaaminen olisi suoraan yhteydessä parempaan hyvinvointiin. 15–17-vuotiaiden ikäryhmä kokivat taloudellisen hyvinvointinsa paremmaksi kuin 18–29-vuotiaat. Tätä selittää todennäköisesti se, että vanhemmassa ikäryhmässä useampi on henkilökohtaisesti vastuussa omasta taloudestaan, kun taas nuoremasta ikäryhmästä monet asuvat vielä kotona.

Nuorilla taloudellinen stressi on yhteydessä alhaisempaan hyvinvointiin, vaikka syy-seuraussuhdetta ei kaikissa tutkimuksissa voida osoittaa. Parempi oman taloudenhallinta ennustaa korkeampaa subjektiivista ja taloudellista hyvinvointia. Taloudelliset tekijät ovat merkittävässä roolissa, kun nuoret arvioivat omaa hyvinvointia, vaikka niiden vaikutus kytkeytyy myös muihin yksilöllisiin sekä sosiaalisiin tekijöihin. Kaikkien tutkimusten perusteella ei voida selkeästi todeta, että talousosaaminen tukee hyvinvointia. Talousosaaminen voi vähentää taloudellista stressiä sekä lisätä hallinnantunnetta ja itsevarmuutta, mikä voi epäsuorasti parantaa hyvinvointia, mutta yhteys ei ole aina yksiselitteinen.

5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten talousosaamisen tila sekä, miten talousosaaminen ja taloudellinen stressi ovat yhteydessä nuorten hyvinvointiin. Tutkimus toteutettiin kirjallisuuskatsauksena ja se kohdistui 15–29-vuotiaisiin nuoriin. Aikaisempaan tutkimukseen perehtymällä pyrittiin löytämään vastauksia alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Kokonaisuudessa tämän tutkielman tulokset osoittavat, että talousosaaminen voi vähentää taloudellista stressiä sekä lisätä hallinnan tunnetta, mikä puolestaan parantaa hyvinvointia. Yhteys ei kuitenkaan ole kaikilta osin yksiselitteinen.

5.1 Yhteenveto keskeisistä tuloksista

Tämän tutkielman perusteella havaittiin, että nuorten taloudellinen lukutaito on muita ikäryhmiä heikompaa. Ikä, koulutus, työmarkkina-asema ja perhetausta olivat merkittävimmät tekijät nuorten talouslukutaidon tasoa tutkittaessa. Nuorempi ikä osoitti keskimäärin alhaisempaa talousosaamisen tasoa, vaikka yksittäisissä kysymyksissä nuorten tulokset olivat parempia koko väestöön verrattuna. Tutkielman ikäjakauman 15–29-vuotiaiden välillä oli havaittavissa eroja, joissa vanhemmat esimerkiksi 25–29-vuotiaat tai 18–29-vuotiaat saivat nuorimpia korkeammat pisteet talousosaamisesta. Korkeampi koulutus ja työllistyminen osa- tai kokoaikatyöhön olivat selkeästi yhteydessä korkeampaan talousosaamiseen. Nuorempi ikä oli myös yhteydessä korkeampaan taloudelliseen stressiin, koska itsenäistymisen myötä nuoret kohtaavat uusia taloustaitoa vaativia tilanteita.

Tulosten perusteella talouslukutaito kehittyy yksilöllisten taitojen lisäksi vahvasti vuorovaikutuksessa sosiaalisen ympäristön, kuten koulun ja kodin kanssa. Vanhempien korkeampi koulutus oli yhteydessä nuorten korkeampaan talousosaamiseen. Lisäksi keskustelu taloudesta perheen kanssa sekä vanhempien näyttämä esimerkki hyvästä taloudellisesta käyttäytymisestä osoittivat nuorten parempaa talousosaamista. Hyvä taloudellinen tukiverkko on myös yksi taloudellista stressiä vähentävä tekijä.

Suomessa tehdyt tutkimukset osoittivat, että talousosaaminen on hyvällä tai kohtuullisella tasolla. Nuorten taloudellinen osaaminen verrattuna koko väestöön on selkeästi heikompaa kuin vanhemmilla ikäryhmillä, mutta tutkimustulosten perusteella ikääntyminen ja käytännön kokemuksen kertyminen parantavat yleisesti talouslukutaidon tasoa. Suomessa tehdyt tutkimukset eivät antaneet nuorten talouslukutaidosta yhtä heikkoa kuvaa kuin muualla kerätyt tutkimukset. Kansainvälisesti mitattuna nuorten talousosaaminen on monesti vielä alhaisella tasolla ja vaatii kehitystä tulevaisuudessa.

Samuelssonin ja muiden (2024, s. 554) tutkimuksessa havaittiin selkeä ero sukupuolten välillä taloudellisessa osaamisessa, mikä oli odotettua aiemman kirjallisuuden pohjalta. Miehet vastasivat useammin oikein ja naisten kohdalla taloudellinen epävarmuus oli suurempaa. Naisten heikompia tuloksia voi selittää joko alhaisempi luottamus omaan taloudelliseen osaamiseen tai selkeästi heikempi talousosaaminen. Tutkimuksessa viitataan myös siihen, että naisten taloudellinen vastuu ja päätöksenteko kodeissa voi olla vähäisempää. Suomessa lähes samanikäisille nuorille tehdyssä tutkimuksessa tulokset olivat päinvastaiset, koska nuorten naisten talousosaaminen osoitettiin paremmaksi kuin nuorten miesten, vaikka samassa tutkimuksessa naisten taloudellinen hyvinvointi oli korkeampaa. Lisäksi 15-vuotiaille tehdyssä PISA-tuloksessa ei havaittu sukupuolten välistä eroa kuin muutamassa maassa. Tämä poikkeaa vanhemmille ikäryhmille tehtyihin kansainvälisiin tutkimuksiin, joissa mainittiin miesten suoriutuvan kokonaisuudessa paremmin talouslukutaitoa mittaavissa kysymyksissä.

Koska talousosaaminen on tärkeä taito, joka vaikuttaa arjessa selviytymiseen, haluttiin tutkimuksella selvittää, onko talousosaamisen taso yhteydessä korkeampaan taloudelliseen stressiin ja alhaisempaan hyvinvointiin. Tutkimuksissa taloudellista stressiä tarkasteltiin yhdessä erilaisten yksilöllisten ja taloudellisten tekijöiden kanssa, kuten velkaantumisen, taloudellisen hallinnan tunteen ja itseluottamuksen näkökulmista. Nuoret, jotka osoittivat paremmat taloustaidot, olivat vähemmän stressaantuneita.

Heillä oli tarpeeksi resursseja taloudellisten velvoitteidensa hallitsemiseen ja luottamusta omaan pystyvyyteen. Taloudellista stressiä kokevat olivat huolissaan rahojensa riittävydestä tai kokivat, että omat tiedot ja taidot eivät riitä tarpeisiin nähden. Tähän tutkimukseen saatujen tulosten perusteella talousosaaminen vähentää taloudellista stressiä.

Talouslukutaitoiset puolestaan hallitsevat yleisesti tulonsa ja menonsa sekä pystyvät selviytymään epävarmoina aikoina esimerkiksi kohdatessaan yllättäviä menoja. Talouslukutaidon tasoa mittaavissa tutkimuksissa saatiin selville, että nuoremmilla talouslukutaito oli alhaisempi ja toisaalta tähän tutkielmaan saatujen tulosten perusteella taloudellinen stressi oli korkeampaa nuoremmilla. Taloudellinen stressi oli yhteydessä heikompaan hyvinvointiin, mutta talousosaamisen yhteydestä hyvinvointiin ei voitu antaa yhtä selkeää vastausta vaan se ilmeni epäsuorasti taloudellisen stressin kautta. On tärkeää huomioida, että oman hyvinvoinnin arviointiin vaikuttavat usein muutkin kuin taloudelliset tekijät.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja jatkotutkimus

Kaikki saadut tutkimustulokset eivät olleet yksiselitteisiä, jonka vuoksi lisätutkimus aiheesta on kannattavaa. Jatkotutkimuksessa talousosaamisen, taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin syy-seuraussuhteiden tutkimus olisi tärkeää. Erityisesti talouslukutaidon ja taloudellisen hyvinvoinnin välisen yhteyden tutkimiseksi tarvitaan tulevaisuudessa enemmän tutkimusta. Tämän tutkimuksen ikäryhmä oli melko laaja, jonka vuoksi taloudellisen tilanteen ja kokemusten tarkastelu tarkemmin pienemmissä ikäryhmissä antaisi paremman kuvan nuorten eri elämänvaiheista.

Nuorten talousosaamisen vahvistaminen mahdollisimman aikaisin tukee heidän osaamistaan, koska taloudenhallinnan puute aiheuttaa ongelmia ja epätasa-arvoa yhteiskunnassa. Onnistunut talousopetus huomio oppijan ikätason. Talouslukutaidon opetuksen tulisi mukautua nykypäivän tarpeisiin ja muuttua digitaalisen kehityksen myötä vastaamaan uusia haasteita (Koskelainen ja muut, 2023, s. 522). Lisäksi

talousosaamista voitaisiin opettaa yli oppiainerajojen ja kehittää opetusta käytännönläheisemmäksi. Digitaaliset laitteet mahdollistavat monipuolisten oppimistyökalujen käytön. Monipuoliset opetusmenetelmät mahdollistavat, että yhä useampi erilainen oppija voi tulla paremmaksi talousosaajaksi.

Talousosaamisen kehittämisen ohella olisi hyödyllistä tarkastella keinoja, joilla voidaan hallita taloudellista stressiä ja tukea hyvinvointia. Erityisesti olisi tärkeää tutkia, miten taloudellista stressiä voitaisiin vähentää tilanteissa, jossa talousosaaminen on vielä heikkoa. Esimerkiksi, miten talousneuvonta tai muut talouden tukipalvelut auttavat taloudellisesti stressaantuneita nuoria. Tämä tutkielma ei myöskään huomioi taloudellisen stressiin ja huonon hyvinvoinnin pitkäaikaisia seurauksia tai ota laajemmin huomioon yhteiskunnallisia tekijöitä. Lisäksi taloudellisen stressin ja hyvinvoinnin mittaaminen subjektiivisena kokemuksena vaikuttaa hieman tulosten vertailtavuuteen, koska vastaukset perustuvat yksilöiden omaan kokemukseen. Tulevissa tutkimuksissa subjektiivisen mittaamisen sijaan voisi hyödyntää mittaustapaa, jolla saisi monipuolisempia ja luotettavampia tutkimustuloksia.

Lähteet

- Achtziger, A. (2022). Overspending, debt, and poverty. *Current Opinion in Psychology*, 46, 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101342>
- Ahamed, J. & Limbu, Y. B. (2024). Financial anxiety: a systematic review. *International Journal of Bank Marketing*, 42(7), 1666–1694. <https://doi.org/10.1108/IJBM-08-2023-0462>
- Britt, S. L., Canale, A., Fernatt, F., Stutz, K. & Tibbetts, R. (2015). Financial Stress and Financial Counseling: Helping College Students. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 26(2), 172–186. <https://doi.org/10.1891/1052-3073.26.2.172>
- Fan, L. & Ryu, S. (2023). Financial debts and subjective well-being of young adults: An adaption of the stress process model. *Journal of Consumer Affairs*, 57(4), 1576–1604. <https://doi.org/10.1111/joca.12560>
- Heckman, S., Lim, H. & Montalto, C. (2014). Factors Related to Financial Stress among College Students. *Journal of Financial Therapy*, 5(1), 19–39. <https://doi.org/10.4148/1944-9771.1063>
- Kalmi, P., Vaahtoniemi, S., Raijas, A., Ranta, M., Ruuskanen, O-P. & Buturak, G. (2023). Suomalaisten talousosaaminen tarkastelussa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* – 119. 284–305. <https://journal.fi/kak/article/view/135993/85713>
- Koskelainen, T., Kalmi, P., Scornavacca, E. & Vartiainen, T. (2023). Financial literacy in the digital age: A research agenda. *Journal of Consumer Affairs*, 57(1), 507-528. <https://doi.org/10.1111/joca.12510>
- Lim, H., Heckman, S. J., Letkiewicz, J. C. & Montalto, C. P. (2014). Financial Stress, Self-Efficacy, and Financial Help-Seeking Behavior of College Students. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 25(2), 148–160. <https://urn.fi/URN:ISSN:1052-3073>
- Lusardi, A. & Messy, F. A. (2023). The Importance of Financial Literacy and Its Impact on Financial Wellbeing. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1, 1–11. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.8>

- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52, 5–44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2023). The Importance of Financial Literacy: Opening a New Field. *The Journal of Economic Perspectives*, 37, 137–154.
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. & Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358–380. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Lusardi, A. & Streeter J. (2023). Financial literacy and financial well-being: Evidence from the US. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1, 169–198. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.13>
- Nasir, A., Javed, U., Hagan, K., Chang, R., Kundi, H., Amin, Z., Butt, S., Al-Kindi, S. & Javed, Z. (2025). Social determinants of financial stress and association with psychological distress among young adults 18–26 years in the United States. *Frontiers in Public Health*, 12, 1–8. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1485513>
- OECD. (2020). *PISA 2018 Results (Volume IV): Are Students Smart about Money?* OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/48ebd1ba-en>
- OECD. (2023). *OECD/INFE 2023 international survey of adult financial literacy*. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
- OECD. (2024). *PISA 2022 Results (Volume IV): How Financially Smart Are Students?* OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/5a849c2a-en>
- OECD. (2026). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy, Inclusion and Well-Being 2026*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/92f2d439-en>
- Oikeusministeriö. (2024). *Selvitys nuorten talousosaamisesta*. Noudettu 30.4.2026 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/ea8f6a6d-3a3c-4021-a795-440409686c41/content>
- Opetushallitus. (n.d). *Oman talouden hallinta ja suunnittelu*. Noudettu 3.5.2026 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oman-talouden-hallinta-ja-suunnittelu>

- Pak, T. Y., Fan, L. & Chatterjee, S. (2024). Financial socialization and financial well-being in early adulthood: The mediating role of financial capability. *Family relations*, 73(3), 1664–1685. <https://doi.org/10.1111/fare.12959>
- Robb, C. A. (2017). College Student Financial Stress: Are the Kids Alright? *Journal of Family and Economic Issues*, 38, 514–527. <https://doi.org/10.1007/s10834-017-9527-6>
- Samuelsson, E., Levinsson, H. & Ahlström, R. (2023). Financial literacy, personal financial situation, and mental health among young adults in Sweden. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, 1, 541–564. <https://doi.org/10.1017/flw.2024.3>
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. (2025). *OECD*. Noudettu 3.3.2026 osoitteesta <https://stm.fi/ministerio/kansainvaliset-asiat/oecd>
- Steen, A., & MacKenzie, D. (2013). Financial Stress, Financial Literacy, Counselling and the Risk of Homelessness. *Australasian Accounting Business and Finance Journal*, 7(3), 31–48. <https://doi.org/10.14453/aabfj.v7i3.3>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). *Keskeisiä käsitteitä*. Noudettu 19.3.2026 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointi-ja-terveyserot/keskeisia-kasitteita>
- World Health Organization. (2023). *Stress*. Noudettu 13.3.2026 osoitteesta <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/stress>
- Zhang, Y. & Chatterjee, S. (2023). Financial Well-Being in the United States: The Roles of Financial Literacy and Financial Stress. *Sustainability*, 15, 1–18. <https://doi.org/10.3390/su15054505>